

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-183-195](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-183-195)

УДК 336.226.44

JEL Classification: H71

Тетяна Клименко

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: klemenkotv79@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5852-6350>

ResearcherID: [D-3192-2015](https://orcid.org/0000-0002-5852-6350)

Олександр Сидоренко

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: sidorenko_aleks85@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5478-0688>

ResearcherID: [F-2724-2016](https://orcid.org/0000-0001-5478-0688)

Валентина Гливенко

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: glivenkovv@meta.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4590-3567>

ResearcherID: [G-1643-2016](https://orcid.org/0000-0002-4590-3567)

ЕКОЛОГІЧНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У статті досліджені сутність екологічного податку та динаміка надходжень до бюджету від екологічного оподаткування, узагальнені основні положення щодо особливостей стягнення екологічного податку в Україні в умовах воєнного стану, наведені загальні рекомендації з реформування екологічного оподаткування, що має бути орієнтоване на стимулювання платників податку до зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. За результатами дослідження обґрунтовані основні інструменти, які дозволять активізувати стимулюючу функцію екологічного оподаткування, зокрема, система пільг, диференційовані ставки податку, підстави зменшення бази оподаткування, необхідність оподаткування екологічно небезпечної продукції. Визначена доцільність при міжбюджетному перерозподілі екологічного податку значно збільшити його частку, що спрямовуватиметься до місцевих бюджетів. З метою забезпечення прозорості витрачання та недопущення нецільового використання надходжень екологічного податку, запропоновано підвищити ефективність функціонування системи моніторингу їх витрачання на охорону навколишнього природного середовища.

Ключові слова: екологічний податок; доходи бюджету; стимулююча функція; податкові пільги; диференційовані ставки; моніторинг.

Табл.: 1. Рис.: 2. Бібл.: 14.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток світової економіки загострює екологічні проблеми, вирішення яких неможливе без реалізації фінансово-економічного механізму, який передбачає відшкодування екологічної шкоди, завданої в результаті господарської діяльності. Одним з інструментів такого механізму є екологічні платежі, сутність яких першочергово полягає в тому, щоб фінансувати природоохоронні заходи за рахунок суб'єктів господарювання – винуватців завданої шкоди довікллю, а держава в цьому

випадку лише координує розподіл цих коштів на відповідні екологічні проекти та програми. Водночас екологічні податки мають стимулювати зміну поведінки, шкідливої для довкілля, а також впровадження сучасних технологій, що мінімізують забруднення навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей та вирішенню проблем екологічного оподаткування присвячені наукові праці таких вітчизняних учених, як: Б. Данилишин, Т. Демчук, Н. Медінська, О. Найденко, В. Шевцова, Т. Шульга та ін. Науковцями досліджена сутнісно-змістовна основа екологічного податку, проаналізований зарубіжний досвід екологічного оподаткування та можливості його адаптації до вітчизняної податкової системи, окреслені основні напрями реформування екологічного оподаткування в Україні.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Важливим є узагальнення особливостей екологічного оподаткування в Україні в умовах воєнного стану, зважаючи на обставини, в яких опинилися деякі платники цього податку через вторгнення РФ на територію України. Також подальшого дослідження потребують питання розробки та впровадження заходів, що актуалізують стимулюючу функцію екологічного оподаткування з метою мінімізації шкідливого впливу на навколишнє середовище, особливо, враховуючи ту катастрофічну шкоду, яку завдала РФ екосистемі України.

Мета статті полягає в узагальненні основних положень щодо особливостей стягнення екологічного податку в Україні в умовах воєнного стану та визначенні напрямів реформування екологічного оподаткування, орієнтованого на стимулювання платників податку до зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Виклад основного матеріалу. Загострення екологічних проблем значною мірою визначає особливості сталого розвитку суспільства, адже відбувається виснаження природних ресурсів через переважаючу швидкість їх споживання над темпами відновлення. Крім цього, рівень забруднення довкілля в рази перевищив допустимі норми. Одним з економічних інструментів, що допомагає вирішити цю проблему, є екологічний податок, сутність якого не має обмежуватися компенсацією суспільству та державі винуватцем забруднення навколишнього природного середовища завданої шкоди.

У цьому контексті потребує більш глибокого дослідження сутність екологічного оподаткування, зокрема, уточнення змісту його регулюючої функції. Так, важливе місце посідає природоохоронна складова цієї функції екологічного оподаткування з позиції реалізації екологічної політики держави, що втілена в такому фінансовому інструменті, як екологічний податок.

Уперше застосування екологічного оподаткування запропонував англійський економіст, видатний представник Кембриджської неокласичної школи Артур Сесіль Пігу. У науковій праці «Економіка добробуту» (1920 р.) він обґрунтував необхідність впливати на поведінку підприємців, виробнича діяльність яких завдає шкоди довкіллю, через встановлення податків, що покриватимуть екологічні втрати. Тобто мета податку в цьому випадку полягає у збільшенні граничних приватних витрат підприємців, що створюють соціальну шкоду, до рівня граничних суспільних витрат [14].

Щодо визначення екологічного податку, то в глосарії Eurostat він трактується як податок, базою оподаткування якого є фізична одиниця (або її еквівалент) чогось, що має доведений, конкретний негативний вплив на навколишнє середовище, і який визначається в Європейській системі рахунків (ESA 2010) як податок [12]. Тобто відповідно до цього визначення критерієм віднесення податку чи збору до екологічного є те, що база оподаткування має мати відношення до навколишнього середовища та впливати на нього.

Згідно зі ст. 9 Податкового кодексу України (ПКУ) екологічний податок віднесений до загальнодержавних податків і зборів, а в пп. 14.1.57 наведено його трактування: «екологічний податок – загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року» [5].

З наведеного трактування екологічного податку можемо зазначити, що: об'єкт оподаткування безпосередньо пов'язаний із джерелом забруднення; використання (зберігання) об'єкта оподаткування завдає шкоду навколишньому природному середовищу; при розрахунку розміру екологічного податку враховуються обсяг і вид забруднюючих речовин, які утворюються в результаті діяльності платника податку та викидаються в атмосферне повітря й у водні ресурси, а також обсяги й види відходів (у тому числі радіоактивних), які зберігаються у їх виробника тощо.

Відповідно до цього, економічна сутність екологічного податку полягає в тому, що він у грошовому вираженні відображає збитки, які нанесені платником податку в результаті забруднення навколишнього природного середовища, тобто цей суб'єкт «компенсує» відповідну шкоду. Проте, не потрібно сприймати доходи бюджету від екологічного податку лише як джерело покриття витрат на природоохоронні заходи, адже, зважаючи на значну шкоду, що завдається довкіллю, зокрема, від певних видів

виробництва, екологічне оподаткування має й сприяти скороченню негативного впливу на природне середовище. Таким чином, екологічне оподаткування буде виконувати як компенсуючу, так і стимулюючу функції.

У національному законодавстві наголошується на тому, що мета справляння екологічного податку полягає у стимулюванні раціонального використання природних ресурсів. Наприклад, у Водному кодексі України вказано, що «збори за спеціальне водокористування справляються з метою стимулювання раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів і включають рентну плату за спеціальне використання води та екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, які встановлюються Податковим кодексом України» [2].

Згідно з даними про надходження екологічного податку до Зведеного бюджету України протягом 2019-2022 років спостерігається скорочення їх обсягу майже на 1195 млн грн, або на 19,6 % (табл. 1). Особливо стрімке скорочення показника відбулося в 2022 році із початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, адже сильніше постраждали регіони, де розташовувалися промислові підприємства – найбільші платники цього податку.

Зауважимо, що найбільші надходження були від екологічного податку, який справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, проте його обсяг зменшився майже вдвічі (на 1255,8 млн грн), а частка в структурі екологічних податків – більш як на чверть. У 2022 році екологічний податок, який справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, складав третину в загальному обсязі надходжень від екологічних податків, а обсяг надходжень від нього збільшився в 1,7 рази (на 688,1 млн грн).

Зазначимо, що 30.11.2021 внесені зміни до Податкового кодексу України, згідно з якими у 2022 році ставки екологічного податку збільшені, зокрема:

- податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення – на 5%;
- податку за викиди двоокису вуглецю – з 0,41 грн до 30 грн за 1 тону;
- податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти – щорічно з 01.01.2022 до 01.01.2025 на 30%, 60%, 90% та 100% відповідно від ставок визначених ПКУ (тобто, за цей період ставка зростає у 8 разів);
- податку за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах – на 10 %;
- податку за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) – з 0,0127 грн до 0,0133 грн у розрахунку на 1 кВт-год виробленої електричної енергії;
- податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк – на 5 % [6].

Таблиця 1

Динаміка обсягу надходжень від екологічного податку в Україні та рівня виконання плану
за цими надходженнями протягом 2019-2022 років*

Показник	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	млн грн	% вико- нання плану	млн грн	% вико- нання плану	млн грн	% вико- нання плану	млн грн	% вико- нання плану
Екологічний податок	6092,6	98.12	5397,6	100.63	5989,3	108.12	4897,7	72.80
Екологічний податок, який справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (за винятком викидів в атмосферне повітря двоокису вуглецю)	2659,5	186.42	1982,2	143.21	2234,1	201.39	1403,7	137.09
Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	155,7	183.03	148,1	185.26	158,6	190.46	225,9	259.39
Надходження від розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини	1254,2	196.82	1189,9	180.83	1377,1	212.07	848,6	141.54
Екологічний податок, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензій строк	1071,7	*	1015,0	*	1035,9	*	779,8	*
Екологічний податок, який справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення	951,5	*	1062,4	5249.22	1183,5	*	1639,6	7733.59

* Примітки: не передбачені планові показники.

Джерело: складено авторами на основі даних Open budget (URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>) [13].

Бюджетним кодексом України (стаття 29) встановлено порядок розподілу екологічного податку між державним і місцевими бюджетами, зокрема:

- 45 % екологічного податку зараховується до загального фонду державного бюджету України (крім екологічного податку, що справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, який зараховується до загального фонду державного бюджету в повному обсязі; екологічного податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк, який зараховується до спеціального фонду державного бюджету в повному обсязі);

- 55 % екологічного податку зараховується до спеціального фонду місцевих бюджетів (крім екологічного податку, визначеного п. 16-1 частини другої ст. 29 ПКУ), у тому числі: до бюджетів місцевого самоврядування (крім бюджетів міст Києва та Севастополя) – 25 %, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 30 %, бюджетів міст Києва та Севастополя – 55 % [1].

Дослідження структури надходжень екологічного податку до державного та місцевих бюджетів України протягом 2019-2022 років (рис. 1) показало, що найбільшу частку займали надходження до державного бюджету – понад $\frac{2}{3}$, при цьому відбувався щорічний її приріст.

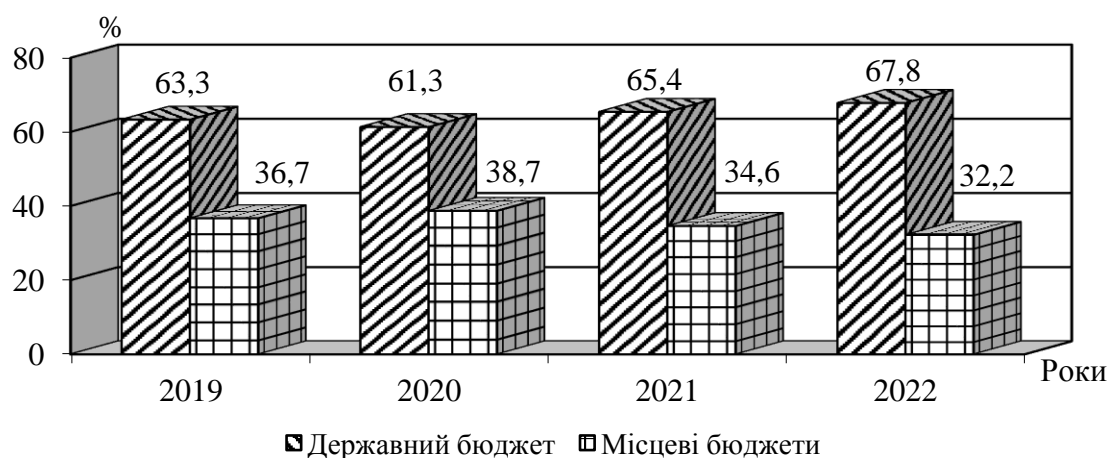

Рис. 1. Динаміка структури надходжень екологічного податку до державного та місцевих бюджетів України протягом 2019-2022 років
Джерело: складено авторами на основі [13].

На фоні розглянутої динаміки обсягу надходжень екологічного податку до державного і місцевих бюджетів України, констатуємо низький рівень та скорочення частки цього податку в структурі ВВП України: зменшення з 0,153 % у 2019 році до 0,094 % у 2022 році (рис. 2).

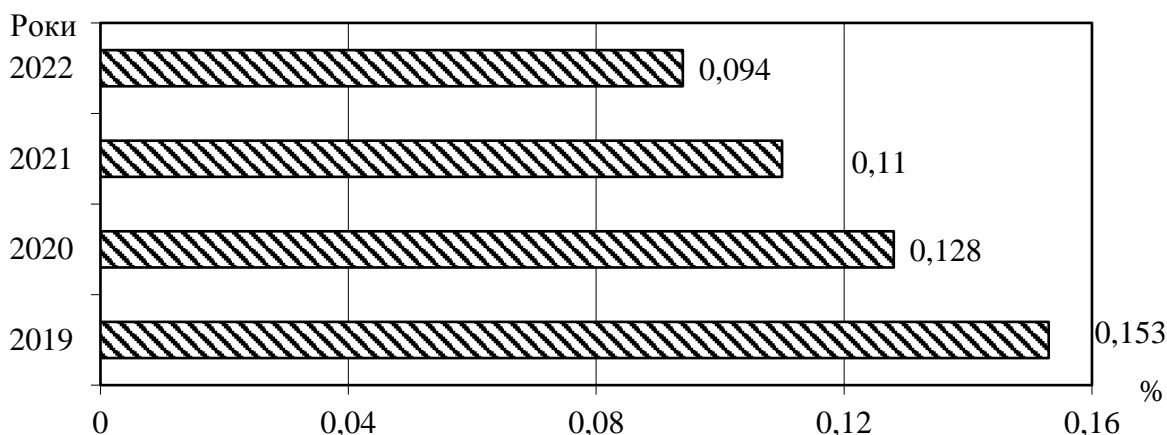

Рис. 2. Динаміка частки екологічного податку у ВВП протягом 2019-2022 років

Джерело: розраховано та складено авторами на основі даних [3; 13].

Для порівняння, за даними Eurostat у середньому в країнах Європейського Союзу частка надходжень від екологічного податку складала дещо понад 2 %. Зокрема, у 2021 році цей показник становив 2,24 %, при цьому найбільший його рівень був у Греції (3,93 %) та Хорватії (3,11 %), а найнижчий – в Ірландії (1,16 %) та Швейцарії (1,36 %) [11].

Зазначимо, що протягом 2019-2021 рр. спостерігалось щорічне зростання витрат на охорону навколишнього природного середовища в Зведеному бюджеті України, зокрема за ці роки фактичний їх приріст становив 890,8 млн грн, або 9,2 %, хоча недовиконання плану за цим показником – 23,51; 20,02 та 17,05 % відповідно. Найбільша частка коштів направлялася на фінансування заходів із запобігання та ліквідації забруднення навколишнього природного середовища (охорону та раціональне використання природних ресурсів, утилізацію відходів, ліквідацію іншого забруднення навколишнього природного середовища) – понад $\frac{2}{3}$ і у 2021 році на ці цілі спрямовано понад 7679,0 млн грн. Крім цього, кошти використовувалися на збереження природно-заповідного фонду, на фінансування фундаментальних і прикладних досліджень та розробок у сфері охорони навколишнього природного середовища, на іншу діяльність у цій сфері [13].

Виокремлення 2022 року в межах досліджуваного періоду викликано тим, що держава не мала можливості в повному обсязі фінансувати природоохоронні витрати через вторгнення РФ на територію України. Відповідно з'являлися більш пріоритетні напрями витрачання бюджетних коштів, зокрема, на забезпечення обороноздатності країни. Тому витрати на охорону навколишнього природного середовища у 2022 році зменшилися більш ніж удвічі та склали 5226,7 млн грн (у 2021 році – 10620,6 млн грн). Більшість витрат також використовувалося на фінансування заходів із запобігання та ліквідації забруднення навколишнього природного середовища [13].

Враховуючи ту ситуацію, у якій опинилися деякі платники екологічного податку через воєнний стан в Україні (окупація Росією територій, постійні обстріли, воєнно-техногенне забруднення), внесені зміни до Податкового кодексу України, відповідно до яких не нараховується та не сплачується екологічний податок щодо об'єктів, які розташовані на територіях, де ведуться активні бойові дії, а також на тимчасово окупованих РФ територіях України (перелік таких територій затверджується наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України). Таке звільнення визначене в п. 69.16 підрозділу 10 Розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України та діятиме до першого числа місяця, який настане після дати завершення бойових дій або ж тимчасової окупації такої території [5].

Вагомою екологічною проблемою для України є великі площі земельних ділянок, які забруднені вибухонебезпечними предметами (або такі, що визнані потенційно забрудненими вибухонебезпечними предметами). Нормами загаданого вище пункту 69.16 ПКУ передбачається звільнення від сплати екологічного податку до моменту, коли такі ділянки будуть визнані придатними до використання [5].

Крім цього, постійні обстріли енергетичної інфраструктури України вплинули на те, що електрогенератори стали невід'ємним елементом забезпечення життєдіяльності країни (зокрема, лікарень, закладів освіти, енергогенеруючих підприємств тощо). Тому наприкінці 2022 року внесені доповнення до ПКУ (п. 46 підрозділу 5 Розділу XX «Перехідні положення»), де визначено, що на період дії воєнного стану на території України, а також протягом 30 днів з дня його припинення або скасування електрогенераторні установки (код за УКТ ЗЕД – 8502) не вважаються стаціонарними джерелами забруднення, відповідно екологічний податок щодо них не сплачується [5].

Високий рівень воєнно-техногенного забруднення більшості території України вимагатиме значного фінансування та багато років на реалізацію проєктів з відновлення довкілля. Тому система екологічного оподаткування має бути зорієнтована передусім на стимулювання розумного споживання, забезпечення рециклінгу, сортування відходів, що дозволить зменшити негативний вплив на навколишнє природне середовище та здоров'я людей.

У межах активізації стимулюючої функції екологічного оподаткування, державна політика має бути спрямована на впровадження відповідних фінансових інструментів, наприклад, введення податкових пільг у сфері екологічного оподаткування, що сприятиме зацікавленості підприємців, виробництва яких негативно впливають на довкілля, впроваджувати відновлювальні джерела енергії, «чисті» технології, модернізувати виробництво через перехід на ресурсо- та енергозберігаючі технології, які завдаватимуть мінімальної шкоди навколишньому природному середовищу.

Питання застосування системи пільг регулюється ст. 41 п. «д» Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», де серед економічних інструментів визначена можливість надання підприємствам, установам і організаціям, а також громадянам податкових, кредитних та

інших пільг при впровадженні ними маловідходних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій та нетрадиційних видів енергії, здійсненні інших ефективних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища [9].

Залежно від природоохоронних заходів, які впроваджує платник екологічного податку, пільгове екологічне оподаткування передбачатиме зменшення бази оподаткування на: суму прибутку, за рахунок якого профінансовано такі заходи; вартість обладнання, яке придбане для подальшого використання, що дозволить значно зменшити шкідливі викиди в навколишнє природне середовище. Окрім цього, тим підприємствам, які проводять наукові дослідження у сфері безвідходного виробництва, впровадження екологічно чистих технологій, що дозволяє підвищити рівень ресурсозбереження та знизити забруднення навколишнього природного середовища, доцільно надавати пільги щодо оподаткування податку на прибуток, зокрема, в частині зменшення бази оподаткування на суму прибутку, який використано на проведення таких досліджень.

Погоджуємося з думками експертів, що необхідно встановлювати диференційовані ставки екологічного податку за перевищення визначених чинним законодавством дозвільних норм, при цьому мають бути збільшені розміри штрафів за порушення вимог природоохоронного законодавства, доречним є врахування інфляційних чинників при визначенні сум податкових зобов'язань [10].

Потребують перегляду принципи міжбюджетного перерозподілу екологічного податку, розглянуті вище, що передбачають лише 55 % його надходжень направляти до спеціального фонду місцевих бюджетів. Задля забезпечення більшого рівня цільової спрямованості екологічного податку доцільно збільшити частку, яка надходитиме до місцевих бюджетів, що дозволить спрямовувати кошти на вирішення конкретних проблем, пов'язаних з охороною довкілля на територіях відповідних територіальних громад [4].

В Україні поки що відсутня дієва система контролю за суб'єктами, діяльність яких негативно впливає на довкілля. Така система дозволяла б точно визначати обсяг викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище та оцінювати реальний обсяг шкоди, завданої такими суб'єктами, достовірно розраховувати розмір екологічного податку.

Поряд з цим, позитивної оцінки заслуговує те, що Україна на шляху реалізації свого прагнення бути членом Європейського Союзу, вдосконалює природоохоронне законодавство відповідно до Директиви про промислові викиди. Так, у 2022 році прийнятий Закон України «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів» [8], а у 2023 році – Порядок його ведення [7], що відкриє доступ широкому колу зацікавлених осіб до інформації про всіх суб'єктів, діяльність яких має негативний вплив на навколишнє природне середовище. Така електронна база може використовуватися й податковими органами для адміністрування екологічного податку.

Передбачається інтеграція Національного реєстру протягом двох років з Європейським реєстром викидів та перенесення забруднювачів, що є важливим кроком на шляху виконання євроінтеграційних вимог Україною.

На фінансування природоохоронних заходів виділяється значний обсяг бюджетних коштів, які формуються й за рахунок надходжень від екологічного податку. Це обумовлює необхідність підвищення ефективності функціонування системи моніторингу використання коштів на охорону навколишнього природного середовища задля забезпечення прозорості їх витрачання та недопущення нецільового їх витрачання.

Висновки і пропозиції. Реалізація природоохоронних заходів, зокрема, спрямованих на відновлення та збереження довкілля, потребує значних обсягів фінансування, при цьому важливу роль має відігравати держава. Згідно з вітчизняним податковим законодавством сутність екологічного податку полягає у грошовому вираженні збитків, які нанесені платником податку в результаті забруднення навколишнього природного середовища. Поряд з цим, справляння екологічного податку має бути спрямоване на стимулювання раціонального використання природних ресурсів.

Дослідження показників Зведеного бюджету України за 2019-2022 роки показало скорочення надходжень екологічного податку, а його частка у ВВП зменшилася до найнижчого рівня в останні роки.

З 2022 року національна економіка функціонує в умовах воєнного стану, що викликано повномасштабним вторгненням РФ на територію України. Це обмежило можливості багатьох платників екологічного податку через окупацію частини української території, постійні обстріли, воєнно-техногенне забруднення тощо, що спонукало законодавців внести зміни до Податкового кодексу України, які дозволяють певною мірою зменшити податкове навантаження на таких платників податку.

Екологічні податки є одним з основних економічних інструментів, який має не тільки покривати обсяги завданої шкоди довкіллю, але й стимулювати шкідливі виробництва за рахунок інноваційних рішень зменшувати негативний вплив на довкілля. Ефективна реалізація фінансово-економічного механізму передбачає стимулювання суб'єктів господарювання до впровадження ресурсозберігаючих технологій і заходів, спрямованих на охорону навколишнього середовища, зокрема, за рахунок системи податкових пільг, зменшення бази оподаткування, впровадження диференційованих ставок тощо. Перш за все, потребує вдосконалення організаційне та інформаційне забезпечення, як важливі складові вказаного механізму, в тому числі шляхом впровадження постійного контролю за суб'єктами, діяльність яких забруднює навколишнє середовище, а також моніторингу ефективності використання бюджетних коштів на природоохоронні заходи.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

2. Водний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Мединська Н. В. Трансформація екологічного оподаткування в контексті інвестиційного забезпечення модернізації природоохоронної інфраструктури / Н. В. Мединська // Інвестиції: практика та досвід. – 2022. – №4. – С. 48-53.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень [Електронний ресурс]: Закон України від 30.11.2021 № 1914-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text>.
7. Порядок ведення Національного реєстру викидів та перенесення забруднювачів [Електронний ресурс]: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 02.06.2023 №560. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2023-%D0%BF#Text>
8. Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів [Електронний ресурс]: Закон України від 20.09.2022 №2614-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-20#Text>.
9. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс]: Закон України від 25.06.1991 №1264-XII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#>.
10. Федчишин В. Застосування екологічних податків в Україні: аналітична записка. Центр економічної стратегії, 2022. – 50 с. – Режим доступу: <https://ces.org.ua/environmental-taxes-in-ukraine-policy-brief>.
11. Environmental tax revenues. Eurostat: website. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEN00141/default/table?lang=en>.
12. Environmental tax. Glossary. Eurostat: website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Environmental_tax
13. Open budget: веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua>.
14. Pigou A.C. The Economics of Welfare. London: Macmillan, 1920. URL: <http://pombo.free.fr/pigou1920.pdf>.

References

1. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 №2456-VI [Budget Code of Ukraine dated July 08, 2010 №2456-VI]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Vodnyi kodeks Ukrainy vid 06.06.1995 № 213/95-BP [The Water Code of Ukraine dated June 06, 1995 №213/95-BP]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. State Statistics Service of Ukraine. <https://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Medynska, N.V. (2022). Transformatsiia ekolohichnoho opodatkuvannia v konteksti investytsiinoho zabezpechennia modernizatsii pryrodookhoronnoi infrastruktury [Transformation of environmental taxation in the context of investmentsupport for the modernization of environmental infrastructure]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, (4), 48-53.
5. Podatkovyj kodeks Ukraïny vid 02.12.2010 № 2755-VI [Tax Code of Ukraine dated December 02, 2010 №2755-VI]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhethnykh nadkhodzen [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine on

ensuring the balance of budget revenues], Law №1914-IX (November 30, 2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text>.

7. Poriadok vedennia Natsionalnoho reiestru vykydiv ta perenesennia zabrudniuvachiv [The Procedure for maintaining the National Pollutant Release and Transfer Register], Resolution of the by resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 560 (June 2, 2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2023-%D0%BF#Text>.

8. Pro Natsionalnyi reiestr vykydiv ta perenesennia zabrudniuvachiv [On the National Pollutant Release and Transfer Register], Law № 2614-IX (September 20, 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-20#Text>.

9. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha [On Environmental Protection]: Law №1264-XII (June 25, 1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#>.

10. Fedchyshyn, V. (2022). Zastosuvannia ekolohichnykh podatkov v Ukraini: analitychna zapyska [The application of environmental taxes in Ukraine: analytical note]. Center for Economic Strategies. <https://ces.org.ua/environmental-taxes-in-ukraine-policy-brief/>.

11. Environmental tax revenues. Eurostat: website. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEN00141/default/table?lang=en>.

12. Environmental tax. Glossary. Eurostat: website. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Environmental_tax.

13. Open budget: website. <https://openbudget.gov.ua>.

14. Pigou, A.C. (1920). The Economics of Welfare. Macmillan. <http://pombo.free.fr/pigou1920.pdf>.

Отримано 13.08.2023

UDC 336.226.44

Tetiana Klymenko

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: klemenkotv79@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5852-6350>

ResearcherID: [D-3192-2015](https://orcid.org/0000-0002-5852-6350)

Oleksandr Sidorenko

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: sidorenko_aleks85@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5478-0688>

ResearcherID: [F-2724-2016](https://orcid.org/0000-0001-5478-0688)

Valentina Glivenko

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: glivenkovv@meta.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4590-3567>

ResearcherID: [G-1643-2016](https://orcid.org/0000-0002-4590-3567)

ENVIRONMENTAL TAXATION DURING THE MARTIAL LAW IN UKRAINE

In the article, the essential-substantial basis of the environmental tax and the dynamics of revenues to the budget from environmental taxation are examined, the main provisions regarding the features of the environmental tax collection in Ukraine under martial law are summarized, general recommendations for reforming environmental taxation are given, which should be aimed at stimulating tax payers to reduce the negative impact on the natural environment.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

The interpretation of the environmental tax by domestic legislation and in the European practice is determined, and it was established that its essence consists in the monetary expression of damages incurred by the tax payer as a result of the environmental pollution. This shows a compensatory function of environmental taxation, but it is emphasized on the need to update its stimulating function, which will contribute to reducing the negative impact on the environment and more rational use of the natural resources.

According to the results of the data study of the Consolidated Budget of Ukraine, a decrease in revenues from the environmental tax to the state and local budgets, a reduction in the share of the environmental tax in the gross domestic product, which is significantly lower than the average European level, were revealed. The amendments made to the Tax Code of Ukraine regarding environmental taxation, which came into effect during 2021-2022, including in the conditions of martial law in the country due to the full-scale invasion of the rf in the territory of Ukraine are generalized.

Based on the study results, the main tools that will enable the activated stimulating function of the environmental taxation are substantiated, in particular, the system of benefits, differentiated tax rates, reasons to reduce the tax base, the need to tax environmentally hazardous products. The expediency of the inter-budgetary redistribution of the environmental tax has been determined to significantly increase its share, which will be directed to local budgets. To ensure the transparency of spending and to prevent misuse of environmental tax revenues, it is proposed to increase the effectiveness of the system for monitoring their spending on environmental protection.

Keywords: *environmental tax; budget revenues; stimulating function; tax benefits; differentiated rates; monitoring.*

Table: 1. Fig.: 2. References: 13.